

<p>I denne kolonnen finner du det som blir sagt muntlig. Eller andre kommentarer.</p>	<p>I denne kolonnen finner du det som blir vist på skjermen.</p> <h2 style="text-align: center;">Bryggens frontareale</h2> <p style="text-align: center;">Litt basis Noen momenter vedr tiden 1865-1920 Arne Skivenes 03.04.2025</p>
<p>1 Dette er Bryggens frontareal slik det er fremstilt i gjeldende reguleringsplan. Dette er det som er vedtatt, det er dette som er konteksten for vårt arbeid her.</p> <p>Men det skal ikke komme noen bybane her. Og en slik dominerende sykkeltrase må avvises. Og er det et slikt uhistorisk 'bygulv' vi ønsker her? Her må det tenkes nytt. Det er derfor vi er her.</p> <p>Beslutningen om å ikke legge bybanen over Bryggen, og</p>	

gjenopptakelse
n av
buffersone-
arbeidet gir
oss et
tidsvindu der
vi for første
gang på lenge
kan tenke fritt
om hvordan vi
skal bruke
Bryggens
frontareale på
verdensarvens
egne
premisser –
uten å måtte
ta hensyn til
utenforliggend
e pådrivere,
som f.eks. en
bybane eller
en sykkelvei.

I omtrent
hundre år har
frontarealet
bestått av en
steinkai. 1
steinkai. Det
har fått lov til å
prege hvordan
vi ser på dette
området. Hva
som er viktig.
Det vi kaller en
kai er som
regel en
struktur som
er bygget
parallelt med
kystlinjen. En
kai er en
massiv kloss
med en
samlende flate
på toppen og
ingen
vanngjennom-
strømming.
Den har en
definert

kailinje som noen ganger kan tjene som kaipromenade. I den grad dagens kaiflate representerer historie, så er det historien som ble til ETTER at det som gjorde dette området til verdensarv var slutt.

Det som gjorde Bryggen til verdensarv foregikk nettopp i dette området, uten at det var noen kai involvert. Bryggens historisk relevante frontareal besto ikke av 1 kai, men av ca 20 enkeltstående brygger.

En brygge er bygget vinkelrett på strandlinjen, med vanngjennomstrømning under. Koren Wiberg tenkte seg at disse bryggene først hadde ulik lengde ut i sjøen, og det er kanskje ikke så urimelig. Disse

strukturene strakte seg lenger ut i Vågen for hver gjenoppbygging etter bybrann, og det er vanlig å regne at utbyggingen etter bybrannen i 1476 ble stående helt frem til utbyggingen 1900-1920. Den hadde da fått en noenlunde sammenhengende linje frem mot sjøen. De enkelte bryggene hadde da fått betegnelsen 'plattungene'.

Om vi tenker oss at en fremtidig disposisjon av frontarealet skal involvere noen grad av historiefordling – og det synes jeg den absolutt bør - da må den formidle plattungene, bygningene på den og ikke minst hva som foregikk der. Jeg skal se på enkelte faktorer mht dette.

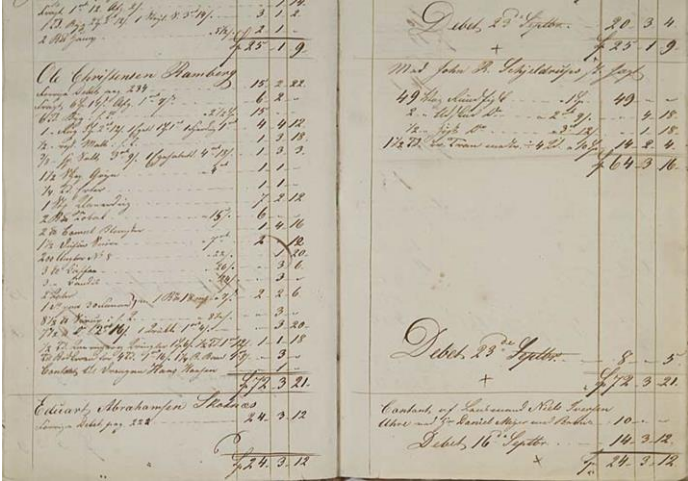
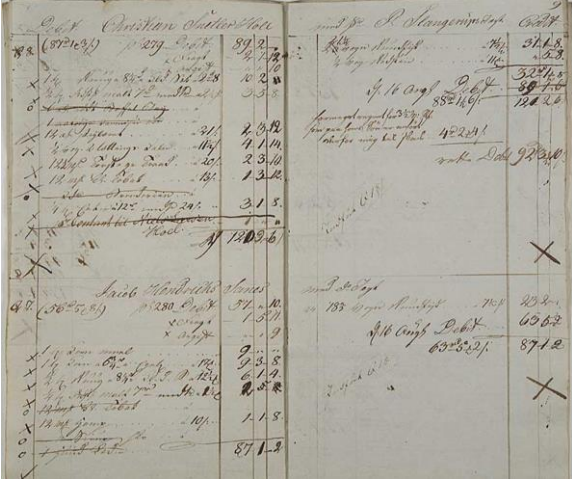
2	<p>Jeg skal i hovedsak snakke om hva som foregikk på arealet, og en del betraktninger om byggemåter og materialbruk. Jeg ville også gjerne snakket om kildekunnskap og kildekritikk, men det får utstå til et annet foredrag.</p>	<p>Frontarealet 1865-1920: Tema</p> <ul style="list-style-type: none"> • Generelt inntrykk, preg • (Hoved)aktivitet • Plattinger vs brygge vs kai <ul style="list-style-type: none"> • Materialbruk (tre, brostein) • Nivåer • Kildekunnskap, kildekritikk <ul style="list-style-type: none"> • Representativitet – noen områder underdokumentert • Lokalisering – krever ofte detaljkunnskap • Datering – mye tvilsomt på nettet
3		<p>Frontarealet 1865-1920: Kilder</p> <ul style="list-style-type: none"> • Foto <ul style="list-style-type: none"> • Oversikt fra sør (Kjøpmannstuen, ovenfra; gateplan fra Torget eller ny kai) • Oversikt fra nord (Nordenfjeldske ovenfra, Pakkbodene i Dreggen) • Fra sjøen • Detaljer • (Passasjene) • Kart og tegninger • Maleri • Tekst
4		<p>Hva er Bryggens frontareale?</p>

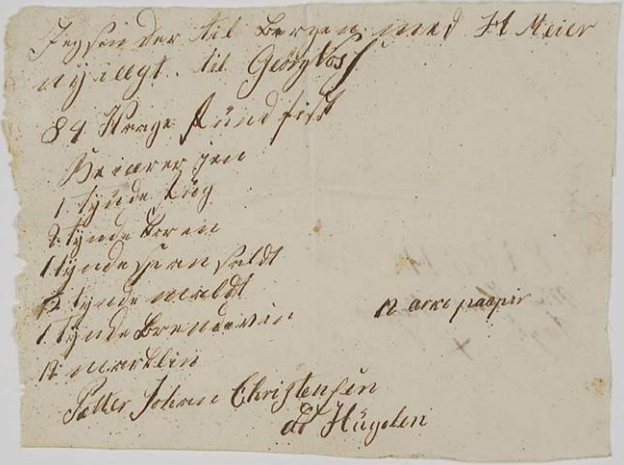
<p>5</p>	<p>Frontarealet slik det er gjengitt på Frederik Collets maleri fra 1876. Brosteinsbelagt offentlig passasje med hellelagte fortau inntil husveggene og foran plattingene som er bygget av tre. Vareskurene tar mye plass.</p>	
<p>6</p>	<p>Foto fra 1865 viser Bryggen en hviledag fra et stevne. Utenfor bryggene ligger føringsbåtene innerst og jektene ytterst. Dagens kaiareale omfatter også området der føringsbåtene ligger på bildet.</p>	

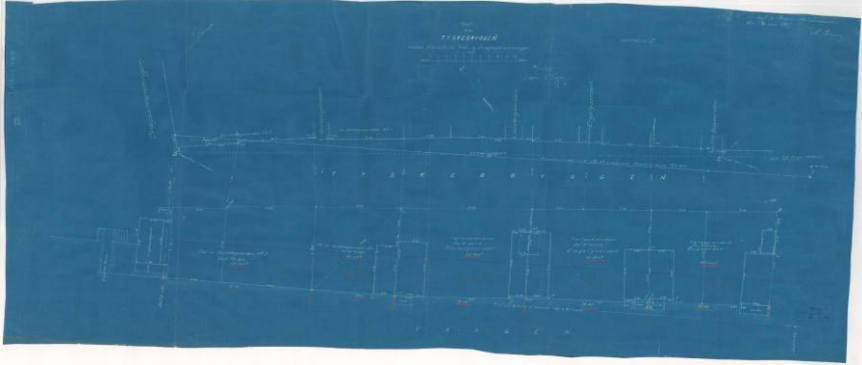
7	<p>Litt nærmere. Føringsbåtene danner til sammen et fascinerende geometrisk mønster.</p>	
8	<p>Bystyrevedtak fra 1870 om veistykket mellom bebyggelsen og plattingene spesifiserte bygging og vedlikehold av 57 trillebaner. Dette slående visuelle elementet er ikke nevnt eller benyttet i den vedtatte reguleringsplanen.</p>	 <p>Fra den indre delen av frontarealet:</p> <p>Trillebaner, her er 2 av i alt 57 slike.</p> <p>Bredsgården 1914</p>
9	<p>Sjøen utenfor plattingene utgjør den ytre delen av verdensarvminnets frontareal.</p>	 <p>Den ytre delen av verdensarvminnets frontareal: Sjøen utenfor plattingene</p>

1 0		<p>Hva foregikk på Bryggens frontareale?</p>
1 1	<p>Oversiktsbilde tatt etter 1912 (fra den nye Kjøpmannstue n). Bortsett fra den offentlige passasjen er hele området fylt med bygninger og aktivitet fra handelsvirksomhet.</p>	
1 2	<p>Samme bilde? Nei, men samme utsnitt, samme vinkel, samme fotograf (og til og med samme nummer!) men helt andre varer!</p>	

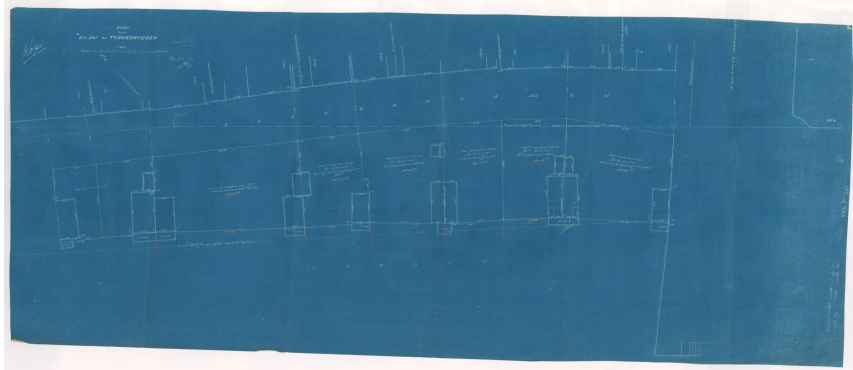
<p>1 3</p>	<p>Hvert av bildene dokumenterer handel. Til sammen dokumenterer disse bildene stor aktivitet!</p>	<p style="text-align: center;">Bryggen, tidlig 1900-tall. Samme utsiktspunkt, samme fotograf (og nr!) Samme bygninger, helt ulike varer</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>Tønner, mye båter</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>Hvite kasser, ved</p> </div> </div>
<p>1 4</p>	<p>Handelsvirksomheten er dokumentert i regnskapsmaterialet fra bryggekjøpmennene. Innsikt i vareslagene finner vi f.eks. i nordfarkladde ne.</p>	<div style="display: flex;"> <div style="flex: 1;"> <p>Handel Varebytte:</p> <p>Th: Få vareslag inn (Fisk, tran, rogn)</p> <p>Tv: Mange vareslag ut</p> </div> <div style="flex: 2;"> </div> </div>
<p>1 5</p>	<p>Nordlandshandelen var et varebytte. Verdier du kan ta ut begrenses av det du har brakt inn. Pluss gjeldsjustering. Det meste av slik dokumentasjon er kladder som er kassert. Men noen få såkalte gesellkladder eksisterer fortsatt.</p>	<div style="display: flex;"> <div style="flex: 2;"> </div> <div style="flex: 1; padding-left: 20px;"> <p>Notater fra forhandling underveis.</p> <p>Når du ikke har råd til å ta ut alt du ønsker, må det strykes noe.</p> <p>Alt må balanseres før handelen er ferdig og varene kan flyttes.</p> <p>Hvor er varene mens dette skjer?</p> </div> </div>

1 6	Fiskeren var som regel ikke til stede ved varebytte. Han meddelte sine ønsker med en slik 'hjemsseddel'.	<p>Hver jekt hadde fisk fra 20-40 fiskere om bord.</p> <p>Fra hver fisker fulgte en slik 'hjemsseddel' med oppgave over medsendt fisk og liste over hva han ønsket i retur.</p> <p>Dette var skipperens ansvar å holde styr på.</p>	
1 7	En gjennomgang av nordfarkladder og andre dokumenter gir oss følgende grove oversikt over de ulike vareslagene.	<h3>Vareslag som fraktes over platingen: (varebytte)</h3> <p>Varer inn</p> <ul style="list-style-type: none"> Fisk <ul style="list-style-type: none"> Rundfisk, rotskjær Lange Tran, brun, blank Rogn Evt en gave (f.eks. gammelost) 	<p>Varer ut</p> <ul style="list-style-type: none"> Korn, mel etc <ul style="list-style-type: none"> Hvete, rug, bygg Gryn, erter, malt brød Tekstiler <ul style="list-style-type: none"> Bomull, lin, sartz, klaverduk, vadmet, Hamp, kaler, stry Utstyr <ul style="list-style-type: none"> Angler, tråd, gam Kanner, Næring & nytelse <ul style="list-style-type: none"> Tobakk, skrå, brennevin, vin Krydder (pepper, anis, allehånde...) Salt, sukker, kandis, sirup, Annet <ul style="list-style-type: none"> Konterter, papir, Evt gave <p>Hvordan er logistikken her? Komplisert! Løsning: vareskur</p>
1 8	Det er skrevet veldig mye om Bryggen som historisk område. Jeg sliter med å finne konkrete beskrivelser av hvordan handelen foregikk	<h3>Det som skjedde i selve handelsprosessen er kraftig underkommunisert</h3> <ul style="list-style-type: none"> Interessen om Bryggen har dreid seg om bygninger, organisasjon, eiendom, kultur, rettslige forhold osv Veldig få har forsket på det som var selve grunnlaget for dette, nemlig handelen. De som har skrevet om dette har vært opptatt av fiskeproduktene nordfra. Priser, vraking etc. Det er lite å finne om varene som skulle nordover. Hvor ble de lagret? Hvordan ble de fraktet? Hvor foregikk selve handelen? Er dette grunnen til den manglende interessen for å bevare vareskurene? 	

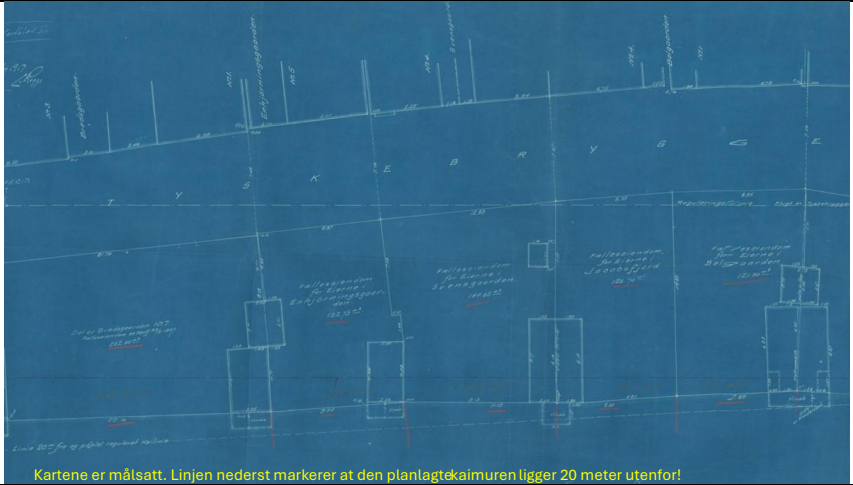
<p>1 9</p>	<p>I handelskon- taktan mellom nordlandsjektene på Vågen og kjøpmannen i bryggegården var vareskurene på kaien et sentralt ledd. Det var lite tanke på å bevare dette kulturele- mentet da dette miljøet ble fjernet i 1899 og 1920.</p>	 <p>Vareskurene var det sentrale leddet mellom jektene og kjøpmannen</p>
<p>2 0</p>	<p>Deler av den Bryggen vi ser i dag er gjenskapt. Er det mulig å gjenskape også dette bygningsmil- jøet i en fremtidig historiefor- midling? Hvordan er kildesitua- jonen?</p>	 <p>Kan dette bygningsmiljøet gjenskapes?</p>
<p>2 1</p>		 <p>I tillegg til mange fotografier, er der mange kart og tegninger, som har vært lite benyttet, hos Byarkivet, Stiftelsen Bryggen og andre steder. Her er Havneingeniørens kart over nordre del av Bryggen, fra Gullskoen til Bugården, 1913 .</p>

2
2

Og her er søndre del, fra Bugården til Holmedalen, 1917

2
3

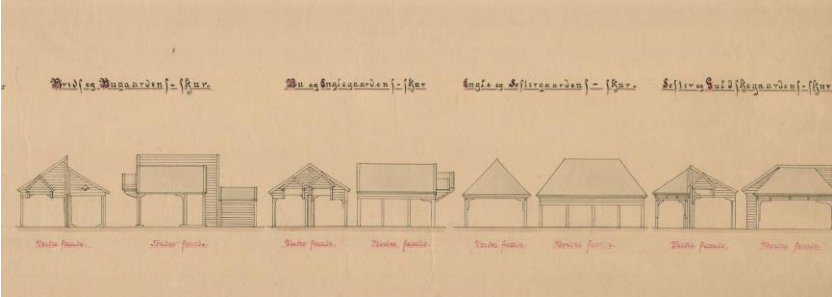

Kartene er målsatt. Linjen nederst markerer at den planlagte kaimuren ligger 20 meter utenfor!

2
4

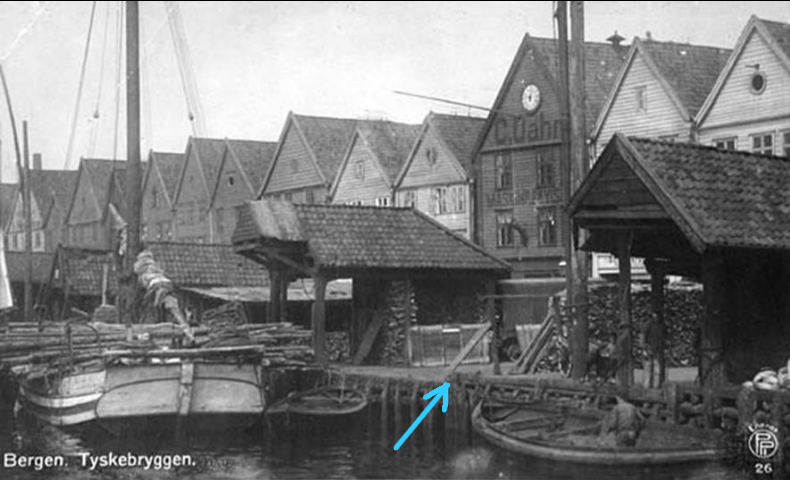

Foto og kart kan kontrolleres mot hverandre

<p>2 5</p>		
<p>2 6</p>		 <p>Vareskurene ble oppmålt og tegnet av arkitekt Jens Zetlitz Kielland i 1896-1900. De finnes i Stiftelsen Bryggens arkiv.</p>
<p>2 7</p>	<p>Samtidige beskrivelser nevner plattinger i flertall og påpeker også at de har varierende høyder.</p>	<p>Fra en beskrivelse av byens gater ca 1814:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nede ved sjøen langs Tyskebryggen laa der plattinger, til dels i varierende høider. Ind mot husene gik de over i en smal og uregelmæssig passage, der for størstedelen hvilet paa bolverk og ikke var at anse som nogen egentlig kjørevei. Transportentillands foregik mest ved dragere. <ul style="list-style-type: none"> O.Ingstad: Bergens ingeniørvesen. I: Bergen 1814 -1914, bind II s. 31.

<p>2 8</p>	<p>At plattingene er selvstendige byggverk knyttet til de enkelte bryggegårdene kommer godt frem i oppmålingsforretningene.</p>	 <p>De kommunale oppmålingsforretningene viser at bryggene er eiendomsmessig knyttet til gårdseiendommen den ligger foran. Enhjørningsgården 1767</p>
<p>2 9</p>	<p>På UBB finnes en fotoserie med velklede personer fra tidlig 1900-tall. Denne herren skal få demonstrere høydeforskjell en mellom plattingene for Bellgården og Holmedalen.</p>	
<p>3 0</p>	<p>Bryggekanalen for fløttmannshuset helt til venstre ligger et stokkelag høyere en bryggekanalen for Guldscoen nord</p>	

<p>3 1</p>	<p>Fra sjøsiden ser vi en tydelig markering mellom Guldskoen og Søstergården.</p>	 <p>48. BERGÉN Tyskebryggen</p>
<p>3 2</p>	<p>Litt nærmere ser vi at Søstergårdens plattning ligger et bjelkelag høyere enn Guldskoens.</p>	 <p>48. BERGÉN Tyskebryggen</p>
<p>3 3</p>	<p>Dette er en av de nivåforskjellen e som også er synlig fra gatesiden.</p>	

<p>3 4</p>	<p>Litt lenger sør ser vi Dramshusens plattung ett nivå høyere enn Svensgårdens.</p>		
<p>3 5</p>	<p>Dette er det første bildet jeg la merke til de ulike bryggehøyden e. Her ligger Svensgården lavere enn Jacobsfjorden</p>	 <p>Bergen. Tyskebryggen.</p>	
<p>3 6</p>	<p>Men ved nærmere ettersyn nå, legger jeg m,erke til at det er to nivåhevninger på bildet. Helt til høyre hever Bellgårdens plattung seg over Jacobsfjordens</p>		

<p>3 7</p>	<p>Det er fristende å prøve å sammenfatte disse nivåforskjellene i en sammenhengende kurve. Foreløpig hindres dette av at jeg ikke har funnet relevant dokumentasjonen for de midterste bryggegardene, som derfor er markert med grått her</p>	<p>The chart shows the following status for each location:</p> <ul style="list-style-type: none"> Fløttmannshuset: ned Gullskoens taske: lik? Gullskoens taske: opp Gullskoens n: opp Gullskoens: lik? Søstergården s: opp Engelsgården n: lik? Engelsgården s: ned? Bugården n: lik? Bugården n: ? Bredsgården n: lik? Bredsgården s: ? Bredsgården s: ned Enhjørninggården: n Enhjørning gården: lik Svensgården n: opp Svensgården n: opp Svensgården s: opp Svensgården s: opp Jacobsfjorden/Hjort: opp Jacobsfjorden: opp Bellgården: lik Holmedalen n: lik Holmedalen s: lik
<p>3 8</p>	<p>Med historisk relevant tid mener jeg den perioden da grunnlaget for verdensarvstatus og fredning ble lagt. De fotoene jeg har vist er fra ytterkanten av denne perioden.</p>	<h3>Bryggens frontareale i historisk relevant tid</h3> <ul style="list-style-type: none"> • Var ikke en plan, oversiktlig flate • Men bølgende, ujevn, bebygget og trang • Ikke av stein • Men av brostein, heller, treverk og sjø • Et trangt område for hektisk aktivitet og arbeid • Et kjerneområde for verdensarvstatusen • Det er mulig å gjenskape dette bygningsmiljøet utfra tilgjengelig og kjent kildemateriale (foto, kart, tegninger, tekstdokumenter, maleri)
<p>3 9</p>	<p>Ett av problemene vi har med Bryggens frontareale er at vi ser en kai, men vi må tenke oss brygger. Her er en brygge til venstre og en kai til høyre. Det er vår kai og vår brygge.</p>	

<p>Selv om Bryggens frontareale er viktig og interessant, må vi ikke glemme at akkurat nå og i tiden fremover er det å få bygget bybanen i tunnel som er det viktigste.</p>	<p>MEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nå når fokus skal være på tunnelløsning, virker det underlig at det allerede nå skal arbeides med forprosjekt på «Bryggen og Torget - juridisk bindende illustrasjonsplan og helhetsplan». (Kvartalsrapport 1.kvartal 2025 s.2) • Hva er det man har det så travelt med? • For byen er det ferdiggjøring av tunnelløsningen som må stå i sentrum. Minst mulig må avspore dette. • For Bryggen er det buffersone som må ha førsteprioritet, deretter en plan for frontarealet på verdensarvstedets premisser. Dette har ingen hast. • Å legge opp til en hasteprosess som skal resultere i noe juridisk bindende for Bryggen, uten å ta høyde for ny situasjon og ny informasjon, er foruroligende. • Er arbeidet vårt forgjeves?	